

Nikolina Židek

Od jednokratnog uspjeha do stabilne suradnje: hrvatska dramatika u zemljama španjolskog govornog područja

Autorica ovog članka već je u ranijim izdanjima časopisa *Kazalište* pisala o promociji i uspjesima hrvatskih dramatičara na španjolskom govornom području. Kako je predmet ovog teksta nastavak tih uspjeha te rezultat dugogodišnjeg rada, uzet ćemo si slobodu da se uvodno možda i ponavljamo, no valja inzistirati na činjenici da su takozvane "priče o uspjehu" posljedica dugogodišnjeg nevidljivog rada i truda te presudne početne podrške Hrvatskog centra ITI.

Promocija hrvatskih autora počela je s uzvratnom suradnjom s Argentinom te organiziranjem *Tjedna hrvatske drame i kazališta* 2013. u Buenos Airesu u organizaciji Hrvatskog centra ITI i argentinskog partnera. Tom prigodom je objavljena knjiga *Sedam suvremenih hrvatskih drama*² u izboru i s predgovorom Darka Lukića te u prijevodu i uredništvu Nikoline Židek, koju je tiskala argentinska izdavačka kuća Editorial Biblos. U sklopu *Tjedna* premijerno je izvedena i predstava *Žena bomba* Ivane Sajko, u režiji Roberta Aguirrea u kazalištu El Cubo. Knjiga *Sedam suvremenih hrvatskih drama* dobila je 2014. godine priznanje *Teatro del Mundo* Kulturnog centra Ricardo Rojas iz Buenos Airesa za urednički rad.

Ta 2014. godina pokazala se ključnom za daljnji razvoj i promociju hrvatske dramatike u Argentini. S obzirom na nagrađenu knjigu i na *Tjedna hrvatske drame i kazališta*, Hrvatski centar ITI pozvan je da sudjeluje na Međunarodnom festivalu dramatike Europa + Amerika u studenom 2014. u Buenos Airesu. Hrvatska je predstavljena izvedbom drame Ivora Martinića *Moj sin samo malo sporije ho-*

da, u kazalištu Apacheta Sala/Estudio, u režiji Guillerma Cacacea i prijevodu autorice ovog teksta. Sukladno programu i konceptu festivala, predstava Ivora Martinića uvrštena je u repertoar kazališta Apacheta u kojem je postavljena te je bilo predviđeno da se tijekom 2015. godine odigra još dvadeset izvedbi. Međutim, zbog velikog interesa publike, predstava je produžena do kraja 2017. godine. Već polovicom 2015. ulaznice za predstavu rasprodane su do kraja godine, a tako se i nastavilo tijekom 2016. i 2017. godine. Predstava je osvojila glavne kazališne nagrade za 2015. godinu, a argentinski mediji su je prozvali fenomenom nezavisnog kazališta jer se prometnula u pravi kazališni hit te trenutačno broji više od 350 izvedbi i 30 tisuća gledatelja.

Početna institucionalna podrška Hrvatskog centra ITI (bila) je odlučujuća za predstavljanje i lansiranje hrvatske dramatike, a uspjeh u Buenos Airesu bio je odskočna daska: kvaliteta teksta je bila prepoznata te je tekst kasnije našao svoj put do publike u ostalim zemljama španjolskog govornog područja. Drama Ivora Martinića *Moj sin samo malo sporije hoda* prvo je s uspjehom postavljena u glavnom gradu Urugvaj, Montevideu, u kazalištu Galpón u režiji Gerarda Begézeza te je dobila nagradu za najbolju dramsku predstavu urugvajskog kazališta nastalu po tekstu autora iz zemlje Europske unije. No, pravi je uzlet doživjela 2017. godine. Dok se i dalje igra u kazalištu Apacheta Sala/Estudio u Buenos Airesu s mjesecima unaprijed rasprodanim kartama, u svibnju je premijerno izvedena u kazalištu Arlequín u Asunciónu, glavnom gradu Pa-

Novinski isječci u 3 glavna argentinska dnevna lista o *Drami* o *Mirjani* koja je premijerno izvedena u rujnu 2017. u kazalištu Picadero (La Nación, Clarín, Página 12).

ragvaja u režiji Pabla Ardissona. Potom je u lipnju premijerno izvedena u kazalištu La Teatrera u Mexico Cityju u režiji uglednog meksičkog redatelja Diego Del Ria, gdje glavnu ulogu Mije igra meksička filmska i kazališna glumica zvijezda Karina Gidi. Na premijeri te predstave prisustvovali su autor i prevoditeljica uz potporu Ministarstva kulture RH. Nekoliko tjedana nakon premijere u Meksiku, u srpnju je drama izvedena i u glavnom gradu Venezuele, Caracasu, u produkciji nezavisne skupine *Deux ex Machina* i koprodukciji kulturnog centra Trasnocho Cultural, a u režiji Rossane Hernández.

Osim uspjeha drame *Moj sin samo malo sporije hoda* u latinsko-američkim zemljama, u samoj Argentini hrvatska dramatika i dalje budi interes i već je se uspoređuje s usponom rumunjskog filma.

Drama *Treballo bi prošetati psa* Tomislava Zajeca u režiji Matiasa Sendona te prijevodu autorice ovog teksta, premijerno izvedena na II. festivalu dramatike Europa + Amerika u Buenos Airesu 2016. godine³ te s još dvadeset izvedbi tijekom sezone, ponovno je postavljena na reper-

Osim uspjeha drame *Moj sin samo malo sporije hoda* u latinsko-američkim zemljama, u samoj Argentini hrvatska dramatika i dalje budi interes i već je se uspoređuje s usponom rumunjskog filma.

toar u nezavisnom kazalištu Defensores de Bravard. Kako je zaključila kazališna kritičarka Jazmín Carbonell: "Kao i u slučaju rumunjskog filma, nešto je očito: ljudski problemi su univerzalni, boli i tegobe su jednake u svim krajevima svijeta, a tema u umjetnosti je malo."³

Tako se obje hrvatske predstave s prethodnih izdanja festivala i dalje izvode u Buenos Airesu, glavnom kazališnom centru španjolskog govornog područja, što potiče Hrvatski centar ITI da sudjeluje i na sjedećem festivalu 2018. godine te u drugim zemljama gdje se pojavio interes za hrvatsku dramatikom temeljem uspjeha ostvarenog u Buenos Airesu.

O *Mirjani i ovima oko nje* (u naslovu su uz Ivorovu dozvolu maknuli Drama), kazalište Picadero, Buenos Aires.

Foto: Alejandra López

Foto: Cintia Zaccolo

Trebalo bi prošetati psa, kazalište Defensores de Bravard, Buenos Aires, 2017.

Ta 2014. godina pokazala se ključnom za daljnji razvoj i promociju hrvatske dramatičke u Argentini.

U slučaju Ivora Martinića, kako je zaključila Jazmín Carbonell, "romansa između argentinske publike i hrvatskog dramatičara postaje stabilna veza"⁴ s obzirom da je u rujnu ove godine njegov drugi dramski tekst, *Drama o Mirjani i ovima oko nje* premijerno izveden u kazalištu El Picadero u Buenos Airesu. Naslovnu ulogu igra argentinska filmska i kazališna zvijezda María Onetto, a predstavu ponovo režira Guillermo Cacace. Teatar El Picadero jedno je od najposjećenijih kazališta Buenos Airesa. Radi se o amblematskom kazalištu koje je ponovo otvoreno 2012. godine, nakon što je trideset godina bilo zatvoreno i uništeno od napada iz vremena vojne hunte (1976.-1983.) kad je bilo prostor kazališta Teatro Abierto (Otvoreno kazalište), prvog pokreta kulturnog otpora protiv diktature.

O premijeri *Drame o Mirjani i ovima oko nje* pisala su tri glavna dnevna lista (La Nación, Clarín, Página 12) za koje je Martinić dao intervju, a tom je prigodom u podlistku novina La Nación posvećenom kulturi na tri stranice,

uključujući naslovnicu, objavljen prilog o obje Martinićeve predstave (*Drama o Mirjani... i Moj sin...*). U njemu je i svoje mišljenje o dramskom pismu Ivora Martinića dao i jedan od vodećih suvremenih argentinskih dramatičara, Santiago Loza: "Suvremeno pismo koje detaljno raščlanjuje rodbinske veze. Izravno, okrutno, a istovremeno dubinski nježno. Pismo koje se stavlja na razinu likova koje prepričava, a da ih pritom ne sudi, ne osuđuje. Prikazuje njihove bolne dijelove s obazrivošću. Nema puno prilika gdje nas kazalište može dirnuti i gdje možemo uspostaviti iskrenu vezu s osjećajima... Sa svojim složenim obiteljskim vezama, s ustajalom i jednostavnom svakodnevicom, s pažljivom izgradnjom jezika, u svojoj prividnoj jednostavnosti, Martinićevo pisanje stvara čisti užitak i ostavlja neizbrisivu uspomenu na ove draže likove koje smo pratili." Kritika je očigledno složna: "Dvojac hrvatskog autora i argentinskog redatelja u predstavi *Moj sin samo malo sporije hoda* (boom nezavisnog kazališta koji se i dalje igra) ponovo dokazuje da funkcioniraju kao kazališni tim i da prelaze granice."⁵

Ova se lijepa priča i stabilna suradnja nastavlja. Za Martinićeve dramu *Moj sin samo malo sporije hoda* stigla je

ponuda iz Španjolske i iz Čilea, a za Zajecovu *Trebalo bi prošetati psa* iz Meksika. Jedno kazalište u Buenos Airesu pokazalo je zanimanje za ostale hrvatske tekstove prevedene na španjolski. Kako je primijetio Hartmut Becher, zastupnik dramatičara njemačkog govornog područja za Latinsku Ameriku: "Vi Hrvati imate veliku prednost, čak i ispred nas Nijemaca, jer ste najteži posao već unaprijed obavili. Osim što ste dobro umreženi, za razliku od nas vi već imate spremne i prevedene tekstove na španjolski i ne gubite prilike."

Ova zadnja primjedba i dosadašnji rezultati izvor su ponosa i motivacija za dalje. U prosincu ove godine na XVIII. međunarodnom salonu kazališne knjige u Madridu predstaviti će se nova knjiga hrvatskih drama prevedenih na španjolski jezik. Ovaj projekt uzvratne suradnje sa španjolskom Udrugom dramskih pisaca i spisateljica (AAT) dogovoren je prije dvije godine na XVI. salonu: Hrvatski centar ITI objaviti će knjigu španjolskih drama prevedenih na hrvatski, a AAT će u suradnji s izdavačkom kućom Antígona izdati knjigu hrvatskih drama na španjolskom. Nastavljamo s radom i entuzijazmom, znajući da je kvaliteta djela naših dramatičara neupitna, ali ih treba predstaviti

U slučaju Ivora Martinića, kako je zaključila Jazmín Carbonell, "romansa između argentinske publike i hrvatskog dramatičara postaje stabilna veza

na velikim jezicima. A kasnije ona sama nađu svoj put do publike.

¹ U knjizi *Sedam suvremenih hrvatskih drama* objavljeni su tekstovi: Stranci Darka Lukića, Žaba Dubravka Mihanovića, *Komšilik naglavačke* Nine Mitrović, *Moj sin samo malo sporije hoda* Ivora Martinića, *Žena bomba* Ivane Sajko, *Fragile* Tene Štivičić te *Spašeni* Tomislava Zajeca.

² I u ovom je sudjelovanju suorganizator s hrvatske strane bio Hrvatski centar ITI uz potporu Ministarstva kulture RH

³ Jazmín Carbonell, La Nación, 2.9.2017.: "Hay que sacar a pasear al perro: la muerte como eje de esperas, dolores y cotidianidades" ("Trebalo bi prošetati psa: smrt kao okosnica čekanja, boli i svakodnevice")

⁴ Jazmín Carbonell, La Nación, 18.9.2017.: "Ivor Martinić: 'La familia a veces puede asemejarse a una cárcel'" ("Ivor Martinić: 'Obitelj je ponekad slična zatvoru'")

⁵ Sandra Comiso Clarín, 10.10.2017.: "La insoportable levedad de la vida cotidiana" ("Nepodnošljiva lakoća svakodnevnog života")